

11. Galperin, I.R. (1958) "Studies in Stylistics of English", *Ocherki po stilistike angliiskogo yazyka*. – Moscow : Publication of literature in Foreign Languages. – 458 p.
12. Kozhyha, M.N. (1972) "On Systematic Character of Scientific Style Comparatively to some others", *O rechevoi sistemnosti nauchnogo stilia sravnitelno s nekotorymi drugimi*. – Perm. – 255 p.

УДК 811.161.2:81'373.43

НОВОТВОРИ В МОВНО-ХУДОЖНІЙ СИСТЕМІ В.А. ЧАБАНЕНКА (на матеріалі поетичної збірки «Оратанія»)

Сірик С.В., к.філол.н., доцент

*Медичний коледж Запорізького державного медичного університету,
вул. Космічна, 2в, м. Запоріжжя, Україна*

У статті аналізується експресивний потенціал новотворів поетичного мовлення В.А. Чабаненка як риса індивідуального стилю. Особлива увага звертається на словотвірні інновації, на формування в їхній семантиці експресивно-оцінних властивостей. Визначено продуктивні моделі новотворів у ідіолекті митця.

Ключові слова: інновації, неолексема, неологізм, новотвори, оказіоналізм, експресивність, індивідуально-авторський словотвір.

НОВООБРАЗОВАНИЯ В ЯЗЫКОВО-ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ В.А. ЧАБАНЕНКО (НА МАТЕРИАЛЕ ПОЭТИЧЕСКОГО СБОРНИКА «ОРАТАНИЯ»)

Сирьк С.В.

*Медицинский колледж Запорожского государственного медицинского университета,
ул. Космическая, 2в, г. Запорожье, Украина*

siryk_svitlana@i.ua

В статье анализируется экспрессивный потенциал новообразований поэтической речи В.А. Чабаненко как черта индивидуального стиля. Особое внимание обращается на словообразовательные инновации, на формирование в их семантике экспрессивно-оценочных свойств. Определены продуктивные модели новообразований в идиолекте художника.

Ключевые слова: инновации, неолексема, неологизм, новообразования, окказионализм, экспрессивность, индивидуально-авторское словообразование.

TUMORS IN THE LANGUAGE-ART SYSTEM BY V.A. CHABANENKO (BASED ON POETRY COLLECTION "ORATANIA")

Siryk S.V.

*Medical College of Zaporizhzhya State Medical University,
Kosmichna str., 2v, Zaporizhzhya, Ukraine*

siryk_svitlana@i.ua

The article analyzes the expressive potential of tumors poetic speech V.A. Chabanenko as a feature of individual style. Particular attention is paid to derivative innovations at developing their expressive semantics and evaluative properties. Productive model of tumors defined in idiolect of writer.

Neologisms have been always in the centre of linguistic attention. However, today in ukrainistic there are no works which would not have been analyzed of fiction literature linguistic creativity of V.A. Chabanenko.

V.A. Chabanenko is Honored Scientist of Ukraine, member of the National Union of Writers of Ukraine, academician of high school, famous Ukrainian writer and scientist: Professor, Doctor of Philology – linguist, folklorist, ethnographer and public person, his scientific, journalistic and literature heritage of more than 30 books and 1,000 articles are published in professional journals, in periodicals and in encyclopedias. His name is widely known in Ukraine and abroad, and even books are stored in the collections of the Library of Congress of the United States.

Linguistic and literature practice as it is known is the source of literary language, the basis of the formation of artistic standards. Linguistic-art system of V.A. Chabanenko confirms the European level of philosophical

and poetic thinking and at the same time it is considered as integral part of Ukrainian poetic culture. He as a poet, a native speaker of literary language and linguist, its researcher who feels deeply subtle movements of folk words. The appearance and enhanced functioning of individual copyright neologisms in the poetry of V.A. Chabanenko is requested of its conditional condensation of thoughts in a small poetic text for implement of author's intention, of desire to distinguish certain shades of new word content, the need for giving their own valuation. Under the pen of the master are updated, highlit the faces of well known and newly created linguistic treasures. In this regard, the style of the writer provides a system of the selection of expressive means of language. Peculiarity of works by V.A. Chabanenko is in organic fusion of folk principles with intellectual, philosophical, lyrical poetry in his presentation of the jet dominates over the epic. Analyzing the specifics of creating neologisms by V.A. Chabanenko, it is worth to notice that the author uses mainly morphological derivation methods – affixed and word formation. In poetry of V.A. Chabanenko we see new search of word, new shades of words with emotional and psychological content. Aesthetic guideline of linguistic thinking of poet is the nation, folklore. A characteristic feature of language practice of V.A. Chabanenko is individual authoric word formation. The research of author lexical neologisms poetry collection "Oratania" gives us the reason to discurs about main features: nominative, stylistic, expressive, formation of texts. Analyzed poems allow us to assert that neoleksemy in poetic poetry of V.A. Chabanenko are of great importance because materialize his feelings. Tumors are stylistically marked and as a rule are structural and semantic frame of text reflect individual existence. Appeal of prominent linguist to neologisms allows us to update poetic speech, expand the range of his expressive-figurative and expressive and evaluative tools.

Key words: innovation, neolexem, neologism, neologisms, occasionalism, expressiveness, individual author derivation.

Стаття розпочинає цикл публікацій, присвячених поетичній мовотворчості В.А. Чабаненка, його новаторству в пошуку незвичних форм, образів, вмінню експериментувати з поетичною мовою, розширенню словесної палітри за рахунок лексики.

Метою статті є аналіз особливостей ідіостилю В.А. Чабаненка, визначення найбільш продуктивних способів творення оказіоналізмів, вияв їхнього експресивного потенціалу при поповненні системи виражально-зображальних засобів української літературної мови.

Неологізми завжди перебували в центрі лінгвістичної уваги. Зокрема, словотвірну будову неологізмів різних частин мови досліджували В. Ковальов (1983), Н. Клименко (2002); вивченню семантико-стилістичного потенціалу нових слів присвячені праці І. Білодіда (1973), О. Пономаріва (2000). Одним із найбільш відкритих для фіксації неологізмів є стиль засобів масової інформації, аналізу нових слів у якому присвячені дослідження Н. Колесникової (2002), О. Стишова (2003). Індивідуально-авторські неологізми є одним із мовознавчих зацікавлень Ж. Колоїз (2007). Лінгвістичний статус неологізмів у художніх текстах був предметом дослідження А. Калетнік (2008). Однак на сьогодні в україністиці відсутні роботи, у яких би аналізувалася художня мовотворчість В.А. Чабаненка.

В.А. Чабаненко — заслужений діяч науки й техніки України, член Національної спілки письменників України, академік АН вищої школи, відомий український письменник і вчений: професор, доктор філології – лінгвіст, фольклорист, етнограф, громадський діяч. Його наукова, науково-публіцистична і художня спадщина складає понад 30 книг і 1000 статей у фахових наукових виданнях, у періодиці та в енциклопедіях. Його ім'я широко відоме в Україні й далеко за її межами, а книги зберігаються навіть у фондах бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки. Сотні випускників та аспірантів доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри загального й слов'янського мовознавства Запорізького національного університету працюють на ниві освіти України. Він – лауреат премій імені Павла Чубинського, Якова Новицького та Дмитра Яворницького, почесний голова обласної організації Всеукраїнського товариства „Просвіта” імені Тараса Шевченка, член Національної Спілки письменників України, автор книг поезій і поетичних перекладів „Собор душі моєї” (1998), „В гостях у юності твоєї” (1999), „У вічному двобої” (2000), „Оратанія” (2001).

Лірик у душі, В.А. Чабаненко жваво цікавився поезією, сам писав вірші, причому не лише на потребу дня, а й ніжні, ліричні. „Поезія – це друге крило моєї душі, мого єства. Це те, чим я живу постійно з дитячих років”, – говорив він. Писати вірші почав ще в шкільні роки. *«Жодна стінгазета в Балківській середній школі, що у Василівському районі, без них не обходилася. Значимі ж народилися, коли зрозумів, що поезія – це не дитячі забавки. Мене страшенно зворушила одна подія. Глибокої осені 1956 року радянськими танками було придушено повстання „контрреволюціонерів” у Будапешті. У нас у головному корпусі інституту в коридорах були гучномовці, з яких передали, що розстріляли прем’єр-міністра Угорщини Імре Надя. Це вже була хрущовська відлига. Ми сподівались, що угорці переможуть, і життя скрізь покращиться. Коли я приїхав додому (в Кушугум) робочим поїздом, усю ніч не спав – так народився вірш „Звернення до Шандора Петефі”. Уперше його надрукували лише 1969 року».*

У передмові до своєї першої збірки поезій «Собор душі моєї» В.А. Чабаненко напише: *«Мабуть, не одному з читачів спаде на думку: «І чому це аж на старість заманулося чоловікові видавати першу книжечку власних віршів і віршованих перекладів?».* Таким відразу скажу, що поезія – то штука особлива. Вона не визнає ні старості, ні молодості. Поезія є станом і одкровенням людської душі, для якої час не страшний, бо вона вічна. Розумом і сумлінням горнуса до тих, що вибудували у своїх душах собори добра й справедливості, собори любові до рідної землі й рідного народу. Скільки здужаю, намагаюсь і сам не відставати від інших у тій розбудові. І тут на поміч мені приходять Слово, котре, як сказано в Євангелії, було спервовіку. Переважна більшість заведених до цієї збірки творів писалася в роки страшного лихоліття й людознищення, тому вона перейнята гнівом, печаллю, а подекуди навіть розпукою. Але гнів той – праведний, печаль – просвітлена, розпука – з надією. Сподіваюся, мої скромні потуги в тисячний, у мільйонний раз засвідчать, що дух Свободи незнищений, а головне – непідвладний ні колишнім, ні теперішнім, ні грядущим тиранам...» [1, с. 6].

Любов до Батьківщини... Патріотизм... Служіння рідній землі, захист рідного народу... Ми часто чуємо ці слова, але вони набувають зовсім іншого звучання, коли гортаєш невеличку збірку поетичних творів, любовно названу автором «Оратанія». Читаєш віршовані рядки і відчуваєш, яким болем наповнений кожний рядок поезій. Так може писати справжній патріот, який прагне взяти на себе всі болі-печалі рідної землі. Так, сила слова В.А. Чабаненка у нерозривному зв’язку із рідною землею, із пращурами. Він ніколи не втрачав цього зв’язку, цього великого єднання із рідною землею, із мовою, із рідним народом.

Мовно-художня практика, як відомо, – джерело розвитку літературної мови, основа становлення художньої норми. Мовно-художня система В.А. Чабаненка засвідчує європейський рівень філософсько-поетичного мислення і водночас сприймається органічним складником української поетичної культури. В.А. Чабаненко як поет – носій літературної мови, як мовознавець – її дослідник, що глибоко відчував найтонші порухи народного слова. Поява і посилене функціонування індивідуально-авторських неологізмів у мовотворчості В.А. Чабаненка зумовлюється потребою конденсації думки в невеличкому поетичному тексті для реалізації авторського задуму, бажанням виокремити новим словом певні відтінки змісту, потребою дати власну оцінку. Під пером майстра оновлюються, засвічуються новими гранями давно відомі і новостворені мовні скарби. З огляду на це стиль письменника передбачає й певну систему у відборі зображальних засобів мови. Особливість творів В.А. Чабаненка полягає в органічному злитті народнопісенного начала з інтелектуальним, філософським, у його поезіях ліричний струмінь викладу домінує над епічним.

Аналізуючи специфіку творення неологізмів В.А. Чабаненком, варто відзначити, що переважно автор використовує морфологічні способи словотворення – афіксальний і складання.

Найбільш численну групу поетичного новотворення аналізованої збірки становлять слова, утворені способом складання. Складні лексеми в поезіях В.А. Чабаненка мають надзвичайно велике емоційне навантаження. Тут і безмежна любов до рідної землі і її народу, і синівський, майже фізичний біль, через трагічну долю Батьківщини, і звертання до її величної історії, і ненависть до будь-яких її ворогів, прагнення своїм серцем захистити рідну Україну, і віра в її світлу долю, у її будучину. Складні новотвори умовно можна поділити на дві групи. Перша, і вона ж чисельніша, – це лексеми позитивно настраєні: *Натомлений день-трудівник, Намисто-звуки сипле у жита, Натомана-натруда велика, Обрій веселкою-полум'ям міниться, Жде-виглядає, Шепіт-листя, Разок життя-намиста, Вогненосна стріла, Старий дороговказ, Сім'я орая-добросія*. Другу складають новотвори, за допомогою яких автор передає свій біль, гнів: *Заячу-застогну, Безсоння цілонічне, Знесилений гризотою-журбою, Українонька-сиротинонька, Стопечально заячала, Болотномутні хвилі, Журбо білокрила; Хай гнівом-карою опуститься вона, Ординців-псів, Руки-пазурі, Кат-лиходій, Круки хижодзьобі*.

Із погляду семантики зафіксовані складні неолексеми представлені різними групами слів, серед яких виокремлюємо такі. Географічні назви в поезіях В.А. Чабаненка представлені складними неологізмами: *Хортиця-ковадло, Славута-скакун, Країнонька-Вкраїнонька, Українонька-сиротинонька*, а також використовується опосередковане називання – *Рабо-країнонько*. Для передачі своєї синівської любові до Батьківщини автор використав складні лексеми із зменшено-пестливими суфіксами, а для змалювання образу ще не приборканого Дніпра поєднав лексему *Славута* із іменником *скакун*. У мовотворчості В.А. Чабаненка окреме місце посідає назва *Хортиця*, яка є символом незламності українського народу. Недаремно мовознавець часто поєднував цю лексему зі словами *граніт, твердиня, гранітне серце, ковадло*, на якому кувався, кується і куватиметься нездоланий вільний дух українців.

Серед новоутворень складних слів фіксуємо лексеми на позначення гідрооб'єктів (*У плавню-дивокрай, Над водами-розводами, В озерця чисті, в срібло-воду*), рельєфу (*Балка-яруга, В полі-морі здійсмає смарагдовий бурун, Камінь-граніт, Над степовою могилою-ешафотом*). Для автора-патріота такі лексеми, як *могила, балка* є образами-символами. Складною назвою *могила-ешафот* містко передано трагічну історію українства. Для будь-якого хлібороба-степовика поле – це дійсно зелене море, яке автор влучно називає смарагдовим, чим підкреслює не лише його колір, а й цінність, бо порівнює з одним із найкоштовніших дорогоцінних каменів. Перед читачем постає зоровий образ смарагдових бурунів-хвиль, що котяться полем. Надзвичайно трепетно видатний мовознавець ставиться до лексеми *плавні*. Це слово мало для В.А. Чабаненка надзвичайно велике значення. Він бачив цю красу ще не затопленою, не замуленою, він виростав у тому дивокраї, тому з такою любов'ю і водночас болем змальовує образ українських тропіків, української Атлантиди: „*Болять мені Пороги й Луг Великий, / Затоплені-замулені болотом*” [2, с. 19].

Назви небесних світил: *Диво-світило, Пшениці-зірок, Алебардою-серпанком місяця*. Надзвичайно цікавими є поєднання частин складних неолексем: із назвами світил поєднується лексема *пшениця*, що пояснюється уподобаннями самого автора, який мав нерозривний зв'язок із рідною землею, із долею орача-українця. Влучним та емоційно настраєним є порівняння місяця із алебардою-серпанком.

Серед назв явищ природи переважають складні новотвори зі словами *вітер, гроза, дощ*: *Бурею-грозою, Дощем-батогом вдарю-хльосну, Довбиші-громи, Вітри-літуні, Вітренки-*

синьоброви, Блискавки-гromовиці, Громи-блискавки, Грози-круговерті, Вогнями-шаблями, Полоще навальниця-злива, Хмарки-коралі, Вмиває дощем-сльозами, Хмари-мари, Смукто-небо. Цікавим з погляду художності є опосередковане називання блискавки *Вогнями-шаблями*, створення за допомогою складних новотворів персоніфікованих образів *Вітренки-синьоброви* (вітренки – сини вітру). Для посилення впливу на читача і без того грізного природного явища, підкреслення невідворотності покари використовується поєднання імені народного месника із лексемою *грим*.

Складні неологізми, зафіксовані в аналізованій збірці поезій, представлені групою назв дерев, рослин та їх частин: *Тополі-мітли, Сонцекрасна калина, Клені-тонкостанні, Ракети-явори, Зелень-шати, Гілля-руки, Галуззя-руки розпростер*; „*Славути рать зеленоглава, – / Стоять на Хортиці дуби*» [2, с. 17], „*У зорі ціляться ракети-явори / Глибин космічних прагнуть гостро тіло*” [2, с. 37].

Для змалювання характерної ознаки дерев цікавим є використання в складі новотворів лексем *мітли, тонкостанні*, оригінальним є використання в поезії терміна *ракета*. Автор порівнює віти дерев із руками, а національний символ калина характеризується епітетом *сонцекрасна*. Лексема надзвичайно емоційно маркована, адже вона передає не лише колір та красу куща калини, а й важливість її для українця, як необхідність небесного світила для кожної людини.

У поезіях збірки «Оратанія» серед складних неолексем фіксуємо назви птахів, причому ці слова використані автором у двох планах: для змалювання трагічного образу невтішної матері – *Чаєнько-нечаєнько*, та для передачі образів ворогів, катів рідної землі – *Ворони-круки, Круки хижодзьобі*. Використання найменувань саме цих птахів близьке до народнопоетичних традицій.

Високий рівень художньої образності засвідчують складні новотвори для називання пори року: *Січень-жалень, Весно-мамо, Осінь-плаксуня*. Це є не просто утворення складних назв, а й передача автором свого ставлення до тієї чи іншої пори року (*Весно-мамо*) або ж підкреслення основної, найхарактернішої ознаки (*Січень-жалень, Осінь-плаксуня*). Майстерність автора полягає і в тому, що читач фізично відчуває колючі жала морозу і бачить за вікном дощову осінню погоду.

Серед складних неологізмів фіксуємо слова на позначення відрізка доби: *Вечір-скіф, Натомлений день-трудівник, Рано-ранніми часами, Пізно-пізними часами, Обрій веселкою-полум'ям міниться, Ніченька-черниченька, Сонцяясний день, Ніччю-саваном чорно за мить угорнулися, Золотом-пурпуром небо услалося*. Бачимо, що В.А. Чабаненко широко використовує й опосередковані називання: *Рано-ранніми часами, Пізно-пізними часами, Обрій веселкою-полум'ям міниться, Золотом-пурпуром небо услалося*. Для невтомної людини-трудівника, яким був сам В.А. Чабаненко, лексема *день* асоціюється з працею, втомою. Змальовуючи схід небесного світила, автор використовує золоту, пурпурну, полум'яну кольорову гаму. Складний неологізм *Ніченька-черниченька* із зменшено-пестливими формантами надзвичайно наближає поезію до народних українських пісень.

В аналізованій ліричній збірці В.А. Чабаненко використав складні неологізми для передачі фізичного та психічного стану (*Натома-натруда велика, Спомини-вітрила, Хай гнівом-карою опуститься вона, Сльози-роси, Кривава розпука-сльоза, Сльози-метеори, Безсоння цілонічне, Знесилений гризотою-журбою, Журбо білокрила, Мученька-розпученька*), звукових та кольорових образів (*Дзвони-злотодзвонні, Намисто-звуки сипле у жита, Гімн-хвала, Шепіт-листя, Срібнозвукії сурми, Велич тихо-соборова, Світлочари*). Такі місткі й оригінальні образи, що створює автор за допомогою неолексем, мають надзвичайно сильний вплив на емоції читача, бо є точнішим найменуванням аніж загальноновживані слова, є їхнім експресивно-стилістичним оновленням.

Збірні іменники представлені в поезіях складними новоутвореннями *Буйногрив'я, Многолюддя, Мутнохвиля*. Категорія збірності відображає конкретну множину предметів, яка не поділяється в уявленні мовців на окремі одиниці. У значенні цих іменників ознака сукупної множини переважає над розмежованістю логічних ознак, що її складають, і за рахунок своєї семантики вони посилюють емоційно-експресивний вплив на читача.

Поезія рясніє образами, що передають сутність буття людини. За допомогою складних лексичних новоутворень автор змалював поступ життя, неминучість перемоги над лихоліттям: *Разок життя-намиста, Сім'я орая-добросія, Нова святослава, Струснула солод-сон земля, Страшне десятивіччя, Тінь буденицини всевладно проганяє, Накрила крильми-прапорами, Диво-колісниця, Вогненосна стріла, Старий дороговказ*. Складні неологізми допомагають дати більш точну, влучну характеристику суспільним проблемам і явищам. Бачимо, як влучно автор передав сутність життя людини: воно, як і разок намиста, складається із окремих відрізків, подій. Або ж хлібороб-годувальник асоціюється лише із добром, яке він засіває. Із народних казок знаємо, що наймиліше, найсолодше – це сон, тому-то лексема *сон* поєднана в автора зі словом *солод* (солодкий сон). А для передачі всього трагізму, нескінченної кривавості десятиріччя (вірш написаний 1980 р.) сконструйований неологізм *десятивіччя*.

Криваві перебродимо моря

І капища возводимо погані.

Сумління ж наше каменем стоїть

На скіфському німотному кургані [2, с. 39].

Для підсилення негативної оцінки, змальовуючи образи ворогів, автор додав лексеми-характеристики *пси, пазурі, лиходій*: *Ординців-псів, Руки-пазурі, Кат-лиходій*. Такі неологізми надзвичайно емоційно насажені.

Складні новотвори на позначення дій незримо поєднують ліричні твори збірки із українськими думами: *Курган розверзеться-трісне, Чекає-чатує, Гучить-гримить, Яскрять-миготять золоті тризубці, Літає-витає, І заіржав-заплакав кінь у безвість, Хвилюється-турбується, Заячу-застогну, Квилить-проквіля, Жде-виглядає*. Відштовхуючись від усталеного, беручи його за основу, автор демонструє всю глибину українського поетичного слова, його традиційність і здатність до асоціативного оновлення водночас.

Поет, майстерно використовуючи мовний словотвірний арсенал, представляє власне бачення кольорів, яке пов'язане з індивідуальним сприйняттям і розумінням: *Бризки вогнено-вулканні, Кінь червоногривий, Рань багряно-волошкова, Небо смутне-каламутне, Болотномутні хвилі, Журбо білокрила, Вітренки-синьоброви, Сонцекрасна калина, Суцілью стала дико-кам'яною, Сухоребрі й голодні, Нікчемно-помпезні Помпеї*. Назви ознак автор передав складними прикметниками, які допомагають створити не лише яскраві образи, а й використовуються в стилістичних фігурах.

Серед складних прислівникових неолексем автор надає перевагу утворенню *стопечально*: *Тануть хмари стопечально, Стопечально заячала*. Цей композит є найбільш вживаним. Компонент *сто-* в новоутворених лексемах має не конкретно-числове, а більш узагальнене, підсилювальне значення. Для змалювання оптимістичного плану фіксуємо прислівникове утворення: *Нове сонце встає яснолико*.

У поезії В.А. Чабаненка бачимо пошук нових лексем, нових відтінків слів емоційно-психологічного змісту. Естетичним орієнтиром мовомислення В.А. Чабаненка є народність, фольклорність. Це слугує одним із потужних факторів, завдяки яким ліричні твори не можуть лишити нікого байдужим, вони проймають читача до глибини душі,

зворушують своєю відкритістю, щирістю, палким гнівом до всіх, хто є ворогом України. Адже практично кожен образ поезії видатного мовознавця можна вважати відбитком живого народнопісенного слова, його продовженням і розвитком. У цих образах В.А. Чабаненко активізував глибинний потенціал народпоетичного словника, що свідчить про глибокий внутрішній демократизм духу, коли справжня інтелігентність органічно поєднана із сповіданням простих істин і відчуттям рідного кореня – національної ідентичності. Створені неолексеми і нова якість асоціацій стають сталими ознаками його індивідуального авторського мовостилю, набувають статусу мовних кодів національної культури.

Аналізовані поезії засвідчують, як лаконічно, надзвичайно чітко автор карбує думку, нагнітаючи при цьому почуття. Вагоме емоційно-змістове навантаження припадає насамперед на нуль-суфіксальні надзвичайно короткі, ніби надламані утворення: *Рань багряно-волошкова, Срібна гладь води, Розгін космічної доби, І вись і глиб злились в одну потугу, Помин справляє, У грому позичити б міць, Сонцєві навстріч, На перестрах, осуд, ганьбі, Провісниками мсти, Тут гідь і гадь, і крик, і крук, і кості*. Нульсуфіксальні новотвори в поезіях В.А. Чабаненка вжиті так органічно, що важко сказати, яке слово створене ним, а яке відтворене.

У римованій поезії з суворою ритмомелодикою часом слова подовжуються чи скорочуються задля того, щоб не руйнувати гармонію, ритм вірша. Для лірики В.А. Чабаненка характерне вживання повних нестягнених прикметникових форм, що наближає твори до народної пісні: „*Ти зоре ранняя, Ти пам'ять вічная*” [2, с. 6]; „*Золотії тризубці, чарівная дїва, страотніі похвалки*” [2, с. 11–12]; „*Лжа осоружная / Диво дивнее – квітка надїі*” [2, с. 13]; „*Мечі новїі*” [2, с. 14]; „*Заплаканїі очі / Сонячная бранко*” [2, с. 18]; „*Святїі могили безжально розриті / Де землю росили синївськїі сльози*” [2, с. 24]; „*Небесную чашу розкрила / Прорвавши нависліі тучі / Невтішную сльзу / Зоря вечірняя*” [2, с. 25–26].

Серед простих за складом неолексем велику кількість новотворів у поезіях В.А. Чабаненка становлять суфіксальні утворення. Це, зокрема, іменники-неологізми із формантами *-ння, -тель, -ість*, а також емоційно забарвленими *-еньк, -иц, -юг*: *Моренько, Вітровище злий, Вітряга радїє*; „*На зло нищителям*” [2, с. 8]; „*Звідки рушення йде многолюдне, врочисте... / А над рушенням тим майорять легкокрилі знамена*” [2, с. 10]; „*Нїмотність краю розколов*” [2, с. 40]. Приклади свідчать, що твірною основою виступає не лише дієслово, а й інші частини мови, що посилює незвичайність, небуденність вислову.

Незначну групу суфіксальних новотворів складають прикметники: *Тиша соборова, Гривасті хвилі, Вечерять теплим запахуцим молоком*. В аналізованій збірці слід окремо виокремити оказіоналізми, що творяться з порушенням законів системної продуктивності словотвірних типів. Зокрема, оказіональні прислівники на *-о* утворюються від іменникових основ: *Степ вулканно задрижить. Дивом дитинно ясним*, що надає поетичному тексту надзвичайної емоційної наснаги.

Для мовотворчості В.А. Чабаненка характерне утворення неологізмів-дієслів від іменних частин мовми: *Нїмують клени*; „*Історія істориться довкола*” [2, с. 39]; „*Щоб нашу правду не кайданив / Сатана*” [2, с. 37]; „*Змїївся вихором аркан*” [2, с. 40].

Досить продуктивним є творення неологізмів префіксальним і префіксально-суфіксальним способами. Серед префіксальних неолексем В.А. Чабаненко надає перевагу малопродуктивним, а то й унікальним у загальному лексиконі моделям: „*Горить покарою Звізда Полин*” [2, с. 6]; „*Стоїть спредвіку над Дніпром / Старий курган – олтар Свободи*” [2, с. 9]; „*Тут віщїй батько наш Орїй / Із неба вчув гучне наймення*” [2, с. 9]; „*Наближається набрїд якийсь навїсний*” [2, с. 10]; „*Суціллю стала дико-кам'яною*” [2, с. 16].

Менш чисельними порівняно з іншими є префіксально-суфіксальні новотвори: „*Стоять у синім передгроззі, / Немов ракети, явори*” [2, с. 8]; „*Зникає правіччя в кориті*” [2, с. 21]; „*Звулканить землю, спалить мегатонно!*” [2, с. 37]; „*Збасаврючені обличчя*” [2, с. 39].

Художні новотвори свідчать про оригінальність світобачення митця, є більш емоційно наснаженими порівняно із загальноновживаними словами-відповідниками.

Оказіональними виступають й загальноновживані слова, ефект новизни яких досягається в несподіваному, оригінальному поєднанні нейтральних лексем: „*Ячить під хмарою / Журливий клин*” [2, с. 6]; „*Я струмлю повсякчас біля серця твого*” [2, с. 13]. Оказіональність таких утворень історично спирається на народно-розмовні та фольклорні традиції. Художній текст є відображенням індивідуально-авторської картини світу, яка є частиною мовної картини світу, а також інтерпретує авторське сприйняття дійсності, особисті знання митця, його досвід.

Отже, характерною ознакою мовної практики В.А. Чабаненка є індивідуально-авторський словотвір. Дослідження авторських лексичних новотворів поезій збірки «Оратанія» дозволяє говорити про такі їхні основні функції: номінативну, стилістичну, експресивну, текстотвірну.

Номінативна функція неолексем у мовотворчості В.А. Чабаненка полягає в прагненні автора образно висловити думку. Із твірними словами okazіоналізми пов'язані лише частиною своїх значень, бо складники новотвору додають у нове слово певні власні відтінки.

Стилістична функція авторських новотворів – це результат дії семантичного забарвлення твірної основи, від якої утворений okazіоналізм, словотвірної моделі, за якою він побудований, контексту і мовленнєвої ситуації, які уточнюють його словотвірне значення. Залучення неолексеми до поетичного тексту є результатом суб'єктивного сприйняття митцем навколишнього середовища та елементом стилю усього твору.

Експресивна функція новотворів у поезіях В.А. Чабаненка полягає у використанні їх із художньо-виражальною метою і виконанні ними естетичної функції. Оказіональні слова виступають зображальним засобом, завдяки якому досягається образність тексту. Емоційно-експресивне забарвлення okazіоналізми отримують від твірної основи, а також від контексту та мовленнєвої ситуації. На загальну експресивність неолексем В.А. Чабаненка впливають морфеми, які беруть участь у їх творенні.

Оказіоналізми можна назвати словами-образами, словами, які створюють мікрообраз усього твору. Кожен неологізм ніби „випромінює” поезію, співвідноситься з іншими словами контексту, тобто внутрішня його форма полісемічна, вона може нарощувати нові відтінки значення. Завдяки своїй надзвичайній образності okazіоналізми є засобом розгортання наскрізного образу тексту або його фрагмента.

Текстотвірна функція лексичних новотворів у поезіях В.А. Чабаненка – це синтез авторського уявлення про навколишнє середовище і свідомого відбору засобів художнього впливу на читача. Часто okazіональні слова виступають ключовими в розкритті мікротем; незвичайне, нестандартне позначення мікротем концентрує на ній увагу читача.

Аналізовані поетичні твори дають змогу стверджувати, що неолексеми в поетичній мовотворчості В.А. Чабаненка мають велику вагу, оскільки виражають силу його почуттів. Новотвори є стилістично маркованими і зазвичай становлять структурний і змістовий каркас тексту, відображають індивідуальну версію буття. Звернення видатного мовознавця до неологізмів дає змогу оновити поетичне мовлення, розширити коло його

виражально-зображальних та експресивно-оцінних засобів. Поетична спадщина В.А. Чабаненка потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чабаненко В. Собор душі моєї: Поезії, поетичні переклади / В. Чабаненко. – Запоріжжя, 1998. – 96 с.
2. Чабаненко В. Оратанія. Поезії / В. Чабаненко. – Запоріжжя, 2004. – 70 с.

REFERENCES

1. Chabanenko, V. (1998) "Cathedral of my soul: poetry, poetic translations", *Sobor dushi moiei: poezii, poetychni pereklady*. – Zaporizhzhya, 1998. – 96 p.
2. Chabanenko V. (2004) "Orataniia. Poetry", *Orataniia. Poezii*. – Zaporizhzhya, 2004. – 70 p.

УДК 811.111.25

ПЕРЕКЛАД У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сніца Т.Є., старший викладач

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького,
вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, Україна*

taniushasnitza@mail.ru

Стаття присвячена проблемним аспектам міжкультурної комунікації в контексті культурних і мовних бар'єрів, з якими стикаються перекладачі у своїй роботі. У статті розглянуто поняття комунікації, її особливості за умов спілкування представників різних культур (міжкультурна або крос-культурна комунікація), культурні відмінності, які можуть перешкоджати або навіть зупинити процес комунікації при переході з однієї мови на іншу. Також розглядається переклад як розумний спосіб спілкування між різними культурами та мовами.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, мовний бар'єр, культурні відмінності, процес комунікації, переклад, спілкування.

ПЕРЕВОД В КОНТЕКСТЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Сница Т.Е.

*Национальная академия Государственной пограничной службы Украины
имени Б. Хмельницкого, ул. Шевченко, 46, г. Хмельницкий, Украина*

taniushasnitza@mail.ru

Статья посвящена проблемным аспектам межкультурной коммуникации в контексте культурных и языковых барьеров, с которыми сталкивается переводчик в своей работе. В статье рассматривается понятие коммуникации, ее особенности в условиях общения представителей разных культур (межкультурная или кросс-культурная коммуникация); культурные отличия, препятствующие или останавливающие процесс коммуникации при переходе с одного языка на другой. Также рассматривается перевод как разумный способ общения между разными культурами и языками.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, языковой барьер, культурные отличия, процесс коммуникации, перевод, общение.

TRANSLATION IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Snitsa T. Ye.

*National academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi,
Shevchenko str., 46, Khmelnytskyi, Ukraine*

taniushasnitza@mail.ru

In this article we first deal with concept of communication, and its features in communicating a message when it happens between different cultures (intercultural or cross-cultural communication). Communication